

Programmering af pædagogikken

Pædagogers virke mellem koncept og kontekst

En refleksionspejle til pædagoger og ledere

B U P L

Programmering af pædagogikken

Pædagogers virke mellem koncept og kontekst

En refleksionspjece til pædagoger og ledere

Januar 2018

B U P L

bupl.dk

Forord

På daginstitutionsområdet har der det seneste årti været en ret markant tendens til at indføre en lang række systemer til registrering, evaluering, monitorering og udvikling af den pædagogiske praksis. Systemer, som vi vælger at betegne som koncepter. Det gør vi, fordi de deler det fælles træk, at de ofte er udviklet på afstand af den pædagogiske praksis – enten i andre lande eller på andre områder end daginstitutionsområdet (skoleområdet eller det socialpædagogiske område) – og efterfølgende er overført til 0-5 års området, uden at tage hensyn til daginstitutionernes pædagogiske vilkår og traditioner.

Denne pjece samler de centrale pointer fra undersøgelsen ”Programmering af pædagogikken”. Formålet med undersøgelsen har været at belyse, hvordan koncepter påvirker den pædagogiske daginstitutionshverdag og især hvilke betydninger, muligheder og dilemmaer, der opstår i mødet mellem et givent pædagogisk koncept på den ene side og en konkret pædagogisk hverdag på den anden. Helt konkret har vi spurgt ind til: Hvordan griber pædagogerne disse koncepter? Hvad synes de om dem? Styrker koncepterne det pædagogiske arbejde? Eller opleves de snarere at begrænse fagligheden og det pædagogiske råderum?

Undersøgelsen bygger på gruppeinterviews med en række pædagoger i 15 danske daginstitutioner foretaget i perioden december 2015 – juni 2017. Undersøgelsen er finansieret af BUPL's forskningspulje.

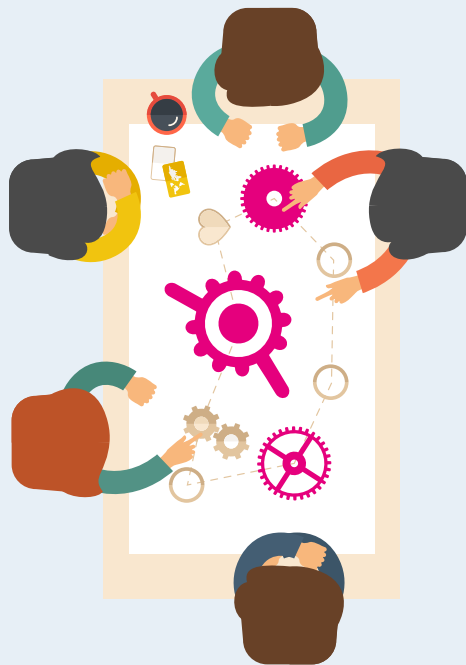
Vi håber, at projektets resultater vil bidrage konstruktivt til den fortsatte – og yderst vigtige – debat om vilkårene for pædagogers professionelle arbejde.

Anna Opstrup Larsen, Ann Sofie Brink Petersen & Christian Aabro
UCC/Center for Daginstitutionsforskning, RUC

Sådan bruger du pjecen

Pjecen er tænkt som en diskussionspjece til pædagoger og ledere i alle landets daginstitutioner. I pjecen præsenteres nogle af de udspænd/modsætninger, som projektet har identificeret. De illustrerer mange af de dilemmaer og paradokser, pædagoger oplever omkring koncepterne. Pjecen skal understøtte en diskussion ude i den enkelte daginstitution om, hvordan pædagoger og ledere oplever koncepterne, og hvilken rolle de spiller i det videre arbejde med udvikling af den pædagogiske praksis.

Læs hele rapporten fra projektet på bupl.dk/forskning

Udspænd

De mange udtalelser fra pædagoger i projektet, om den stigende anvendelse af pædagogiske koncepter¹, tegner et billede af det professionelle felt som værende udspændt imellem en række både udfordrende, ambivalente eller somme tider ligefrem modstridende rationaler. Altså, at man som pædagog på den ene side kan opleve, at pædagogiske koncepter har en positiv betydning for ens praksis, samtidig med, at man også kan opleve koncepterne som problematiske for praksis. I pjecen præsenteres syv af de mest fremtrædende udspænd, som er fundet i projektet.

1) I pjecen er koncepter defineret bredt som pædagogiske systemer og programmer, der er baseret på registreringer og/eller bestemte metoder og indsatser.

Ejerskab – abonnement

Der tegner sig et rationale, blandt de deltagende pædagoger, som handler om ejerskab. Pædagogerne oplever det som vigtigt, at man aktivt 'indtager' koncepterne, der giver mere og mere mening efterhånden, som man lærer dem at kende, og gradvist gør dem til sine egne som en integreret del af sin pædagogiske hverdagspraksis. Pædagoger taler her om koncepter som nogle, der kommer "udefra" eller "oppefra", som de tager til sig som sine egne. Det betyder, at pædagogerne, i kraft af ejerskabet, oplever, at koncepterne tilbyder noget meningsfuldt, f.eks. et fælles fodslag i institutionen og en højere grad af faglig refleksion.

PÅ DEN ANDEN SIDE er der også en forståelse af koncepter som en form for løst abonnement, dvs. noget midlertidigt, der ofte er tegnet af lederen, et abonnement som sandsynligvis bliver udviklet, afviklet eller afløst af nye koncepter inden længe. Derfor ser pædagogerne også koncepterne som noget uvist og usikkert, som det ikke altid kan svare sig at sætte sig ind i. Ofte fordi de ikke kender koncepternes oprindelse og vej ind i institutionen, eller fordi de oplever, at koncepterne er udviklet til nogle andre og derfor sandsynligvis vil blive justeret eller ændret lige om lidt.

Spørgsmål til fælles refleksion

1. Hvad skal der til for, at I oplever ejerskab over et koncept?
2. Hvordan tager I imod nye koncepter i jeres institution?

Anerkendelse – mistro

Pædagogerne giver udtryk for, at koncepterne bidrager til en øget anerkendelse, idet de giver en stærkere fornemmelse af faglighed og vished. Flere pædagoger fortæller, at pædagogfaget traditionelt er præget af 'synsninger', hvilket forbindes til lav status. Koncepterne forventes derfor at være med til at øge pædagogfagets status i samfundet, da pædagogerne oplever, at deres arbejde i højere grad end tidligere bygger på systematisk indsamling af viden. Samtidig er der tegn på, at arbejdet med koncepter stiller pædagogernes anseelse stærkere i det tværprofessionelle arbejde, i den forstand, at de i højere grad end tidligere anvender det samme metodiske sprog som de andre velfærdsprofessioner.

PÅ DEN ANDEN SIDE er der en gennemgående tendens til, at pædagogerne ser koncepterne – og implementeringen af dem – som et udtryk for en øget mistro til den pædagogiske faglighed. Pædagogerne nævner især, at koncepterne indebærer en underkendelse af deres faglighed og deres vurdering af, hvad der bør gøres i givne situationer. De taler om en manglende tillid fra systemets side, når man, ved at indføre koncepter, ikke overlader den fulde vurderingsevne til de pædagoger, der står i den konkrete kontekst.

Spørgsmål til fælles refleksion

1. Oplever I en større anerkendelse, når I anvender koncepter?
2. Hvad betyder koncepter for jer?

Sikkerhed – usikkerhed

Pædagogerne fortæller, at koncepterne bidrager til deres oplevelse af sikkerhed. Især fordi når de anvender et koncept, er sikre på, at de "kommer hele vejen rundt". Samtidig giver koncepterne et fælles sprog og en fælles retning, som skaber sikkerhed. Her taler pædagogerne om en systematisering og højnelse af fagligheden, der betyder mindre famlen og mere ro for pædagogerne - og dermed for børnene. Koncepterne er derfor med til at give pædagogerne en øget handlesikkerhed over for børnene og en styrket evne til at formidle og forklare, hvad de gør.

PÅ DEN ANDEN SIDE kan de selv samme koncepter medvirke til – eller ligefrem forårsage – helt nye typer af usikkerheder. Ifølge pædagogerne udstiller koncepterne, at det ikke kan lade sig gøre at indfange en kompleks pædagogisk praksis i forenkede former. Pædagogerne rejser tvivl om, hvorvidt alt kan måles, og om det overhovedet er realistisk at spejle praksis nøjagtigt. De sætter spørgsmålstegn ved, om koncepter passer til institutionens eller pædagogens pædagogik. Det resulterer i, at der både opstår usikkerhed om konceptet – om det overhovedet duer. Men samtidig resulterer det også i en øget usikkerhed omkring pædagogernes egen praksis – om de gør det godt nok.

Spørgsmål til fælles refleksion

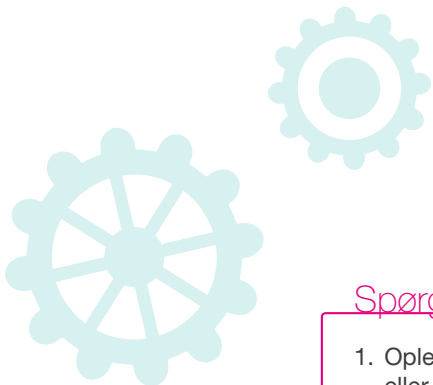
1. Oplever I, at koncepter er med til at skabe sikkerhed eller usikkerhed hos jer?
2. Er koncepter med til at skabe mere fælles retning og fælles sprog blandt jer som kollegaer?

Individuel understøttelse – kollektiv understøttelse

Flere af pædagogerne ser koncepterne som noget, der byder sig til, som en individuel understøttelse af – eller afvigelse fra – den enkelte pædagogs egen pædagogiske praksis. Koncepterne er med andre ord kun brugbare, hvis de matcher den enkelte pædagogs overbevisning og arbejdsmæssige rytme – ellers giver de ikke mening. Graden af anvendelighed knytter sig derfor til den enkeltes vurdering af funktionalitet og pædagogisk hensigtsmæssighed.

PÅ DEN ANDEN SIDE betegner pædagogerne også koncepterne som en form for kollektiv erhvervelse eller overtagelse, der især har til formål at harmonisere/ensrette de enkelte pædagogs praksis. Hvor selve håndteringen af koncepterne bliver italesat som en langt mere kollektiv proces og stillingtagen til, om institutionen skal tage konceptet til sig – og om det giver mening. Koncepterne kan altså være med til at skabe en fælles ramme, der betyder, at pædagogerne sammen kan sparre og reflektere. De hjælper med at sætte de fælles mål, der sikrer et fælles sprog og, at personalegruppen går i takt. Derfor er det holdningen, at alle institutionens pædagoger bør udvise en vis holdånd og loyalitet overfor konceptet – individuelle holdninger til konceptet begrænses.

Spørgsmål til fælles refleksion

1. Oplever I brugen af et koncept, som noget I gør fælles eller i højere grad hver for sig?
2. Har I oplevet, at et koncept ikke passede til jer, men hvor andre tog det til sig – eller omvendt?

Det kortsigtede – det langsigtede

Pædagogerne taler om koncepter som noget der bedømmes ud fra, om de er tilgængelige og brugbare her og nu. Koncepterne skal være enkle at sætte sig ind i og gennemføre og gerne vise umiddelbare resultater. Det begrundes i knappe tidsmæssige eller normeringsmæssige ressourcer. Hverdagen i institutionen levner ikke tid og rum til, at pædagogerne kan bruge forberedelsestid på at øve sig i komplekse koncepter. Konceptet kan derfor kun retfærdiggøres, hvis det er lige til at gå til – og hvis effekten er synlig og umiddelbart identificerbar.

PÅ DEN ANDEN SIDE peger pædagogerne også på fordelene ved – eller nødvendigheden af – langsigtede investeringer og fortsat arbejde med implementering af konceptet, med løbende fokus på kompetenceudvikling og øvelse i at bruge det, for, at det kan bundfælde sig i institutionens pædagogiske praksis. Koncepter kan kun kvalificere praksis, hvis der er tid og plads til pædagogens aktive tilegnelse af konceptet - inklusiv eventuelle tilpasninger af konceptet til børnegruppe og institutionskontekst. Samtidig oplever pædagogerne kun et koncept som meningsfuldt, hvis det langsigtede formål med brugen af konceptet er tydeligt for pædagogen.

Spørgsmål til fælles refleksion

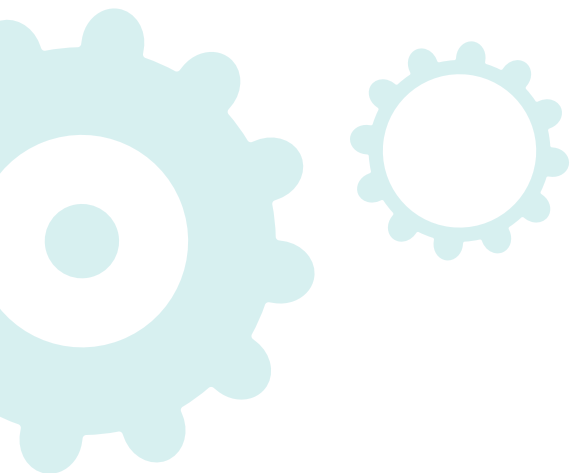
1. Hvordan ser I på koncepter, når de skal implementeres i jeres institution?
2. Hvilken rolle spiller tid og ressourcer, når I skal til at bruge et nyt koncept?

Det skærpede pædagogiske blik – det reducerede pædagogiske blik

---

Pædagogerne giver udtryk for, at koncepterne er med til at skærpe deres blik for børnene. De oplever, at den øgede systematik synliggør det enkelte barns trivsel og udvikling – og i særlig grad i forhold til børn med særlige behov og udfordringer. Et gennemgående synspunkt er, at man får øje på aspekter ved børnene, man ikke før har set.

PÅ DEN ANDEN SIDE kan koncepterne være med til at reducere pædagogernes blik for børnene. Pædagogerne oplever, at koncepterne reducerer samværet og nærværet med børnene, fordi tiden går med noget andet. Samtidig reducerer de også selve blikket på barnet, fordi konceptet (kun) tilbyder bestemte perspektiver og fortolkningsmuligheder for pædagogens måde at se barnet på. Når koncepterne lægger op til ret faste registreringskategorier, tillader det kun i ringe grad mere nuancerede tilgange til børnene, deres udvikling og deres kompetencer.

Spørgsmål til fælles refleksion

1. Oplever I, at koncepter enten skærper eller reducerer jeres blik på barnet?
2. Kan koncepter være med til at få øjnene op for nye aspekter ved børnene?

Mening og meningsløshed – hvornår giver koncepter mening?

Pædagogerne vurderer i høj grad koncepter efter, om de giver mening i praksis. Et koncept kan give mening på mange forskellige måder.

For det første knytter mening sig nogle gange til oplevelsen af – eller konkrete erfaringer med – koncepternes effekt, dvs. for eksempel om koncepterne medvirker til at vise fremgang i børnenes udvikling. Samtidig har det betydning, at koncepterne kan skærpe blikket og hjælpe til at se "det hele barn". Koncepter kan også opleves meningsfulde når de er effektive, dvs. at de understøtter eksisterende praksis ved at optimere det, pædagogerne alligevel skal nå. Det gælder især i forhold til tid og ressourcer, men også i forhold til faglighed i betydningen af fælles fodslag og tilgang. Koncepterne giver også mening når de lægger op til, at man er nødt til at reflektere og argumentere fagligt. Sidst, men ikke mindst omtales koncepter som meningsfulde, når de lægger sig tæt op ad praksis og kan guide pædagogers aktiviteter.

PÅ DEN ANDEN SIDE oplever pædagogerne samtidig også koncepterne som meningsløse – og af nøjagtig de samme grunde, som kan være med til at give koncepterne mening. De kan eksempelvis opleves som meget ineffektive, fordi pædagogerne oplever at skulle sætte sig ind i – og bruge forholdsvis meget tid på – systemer, der ikke umiddelbart skærper den pædagogiske opgave. Og selvom koncepter som nævnt kan skærpe blikket for det enkelte barn, kan selvsamme koncept skabe meningsløshed, når det fører til en distance, som betyder, at man ikke ser hele barnet. Endelig oplever pædagogerne, at koncepternes meningsfuldhed i kraft af, at de kan understøtte pædagogisk vurdering og handling, ofte svinger over i stor meningsløshed, fordi pædagogerne oplever ikke at kunne udøve deres vanlige, mere intuitive vurderinger.

Spørgsmål til fælles refleksion

1. Hvornår oplever I et koncept som enten meningsfuldt eller meningsløst?
2. Hvad betyder koncepter i forhold til udviklingen af den pædagogiske faglighed?

Programmering af pædagogikken

Pædagogers virke mellem koncept og kontekst
En refleksionspjece til pædagoger og ledere

Januar 2018

B U P L

For yderligere information:
Konsulent Christina Elling Skarving – ces@bupl.dk

bupl.dk

